

Comportamentul social

Foarte rar în viață suntem singuri, deoarece omul este un animal social care are nevoie de prezența altor persoane în jurul său. Modul în care ne raportăm la ceilalți creează societatea în care trăim.

Societatea în care trăim fixează standardele de comportament considerate acceptabile într-o comunitate. Din interacțiunea noastră cu ceilalți ia naștere limba și sunt stabilite rolurile esențiale în viața fiecărui individ. De la cei din jur tinerii învață care sunt rolurile lor în societate, prin intermediul unui proces de recompensare și pedepsire realizat de către societatea respectivă.

Oamenii trăiesc în grupuri: în primul rând familia, apoi familia extinsă, dar și comunități mai mari și chiar națiuni. În general trăim în armonie. Dar se pare că nici un grup nu e perfect și nici o comunitate sau națiune nu se poate aștepta să trăiască ferită de orice conflict. Studiul comportamentului uman înseamnă de fapt studiul interacțiunilor sociale din astfel de grupuri, într-o încercare de a înțelege modul în care aceste grupuri sunt formate,

▲ **Expresiile feței sunt cele mai importante în comunicarea non-verbală. Ele pot fi o ridicare discretă a sprâncenelor, un zâmbet sau un gest mai evident – cum ar fi acest semnal vestic standard ce indică sfidare.**

Robert Harding Associates

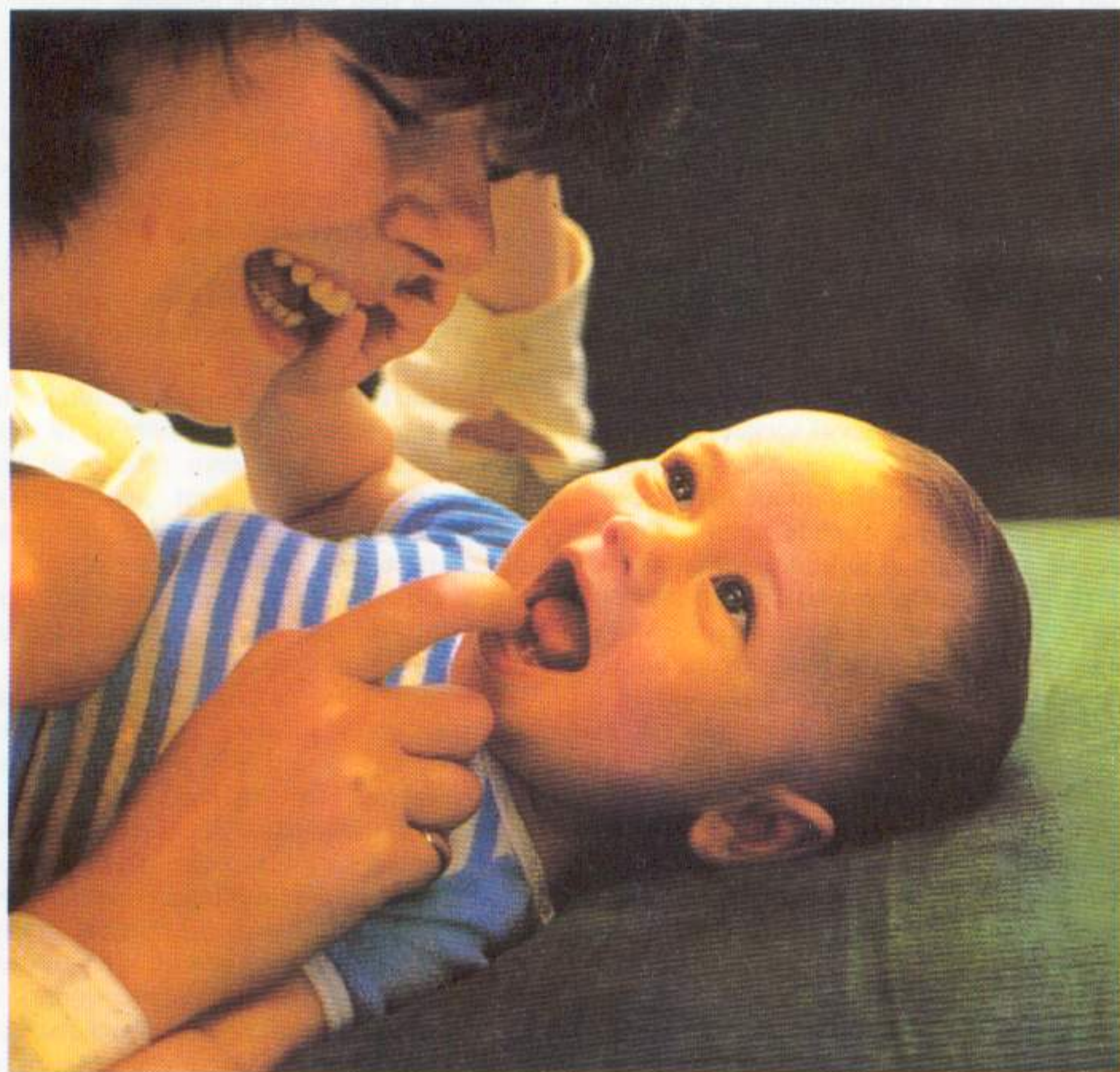
▲ **În societățile în care căsătoriile sunt aranjate, prietenia între persoane de sex diferit poate fi supusă constrângerilor. În țările arabe islamice, femeile poartă văluri și robe care să le acopere fața și corpul.**

● **Unele comportamente umane sunt instinctive, iar altele sunt deprinse. De exemplu, un copil va învăța să răspundă afecțiunii. Zâmbetul bebelușului din imagine este o reflectare evidentă a zâmbetului mamei.**

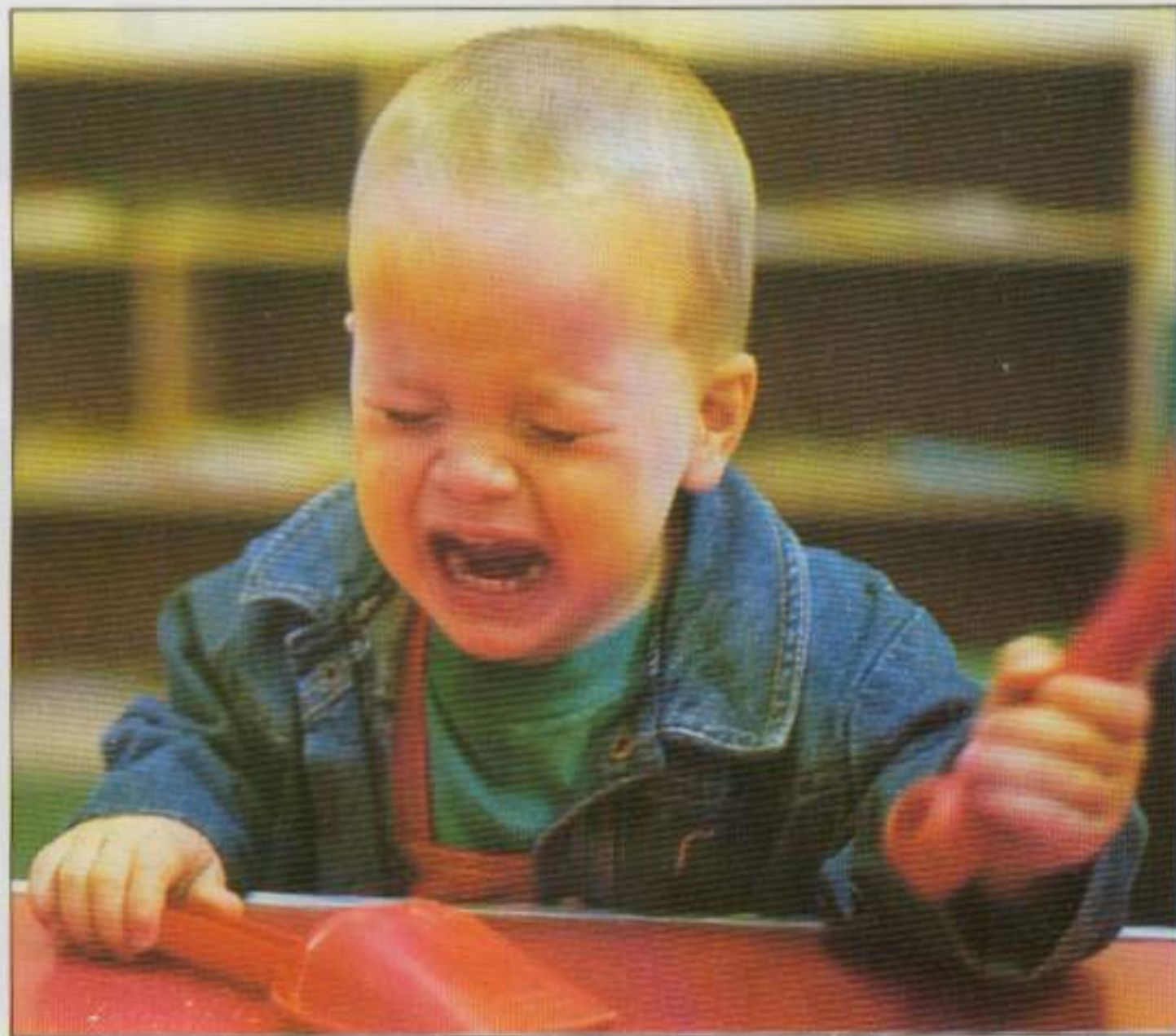
cum iau naștere conflictele și care este calea cea mai bună de rezolvare a lor. La baza acestui studiu se află necesitatea de a cunoaște modul în care membrii acestei societăți își modelează propria personalitate.

Instinctul

Primii psihologi (cei care se ocupă cu studiul proceselor mentale) credeau că instinctul are un rol important în modelarea comportamentului social. Majoritatea oamenilor, susțineau ei, au un instinct de "turmă", similar multor animale, care îi aduce împreună pentru protecție și supraviețuire. Din acest motiv, oamenii au trebuit să învețe să coopereze unii cu alții pentru a găsi hrană, dacă doreau să-și satisfacă foamea.

Anthea Sieveking/Vision International

Instinctele sunt comportamente care nu trebuie deprinse, multe acțiuni fiind calificate drept instinctive; printre acestea sunt apărarea propriei persoane, comportamentul parental, jocul, sociabilitatea și agresivitatea, aceste caracteristici regăsindu-se și la alte animale. Cu toate acestea, când în 1925 a fost alcătuită o listă cuprinzând comportamentele instinctive ale omului, tratarea activităților umane în acest mod s-a dovedit absurdă, deoarece cuprindea peste 5000 de instincte diferite.

Cele mai recente studii cu privire la comportamentul omului și al animalelor sugerează că, în interacțiunea cu ceilalți, unele modele de comportament iau naștere ca urmare a unor motivații diferite, dar de bază și profunde. S-a presupus că scopul comportamentului social este de a satisface aceste motivații.

Motivații

Pentru psihologii, motivația este răspunsul dat la un stimul neplăcut. Ea se naște din dorința persoanei de a elimina sau de a scăpa dintr-o situație care pare să-i amenințe supraviețuirea.

Din această perspectivă, psihologii behavioriști (comportamentali) pot măsura motivațiile psihice și le pot înțelege mai bine. S-a descoperit că aceste motivații sunt însoțite de o activitate electrică a sistemului nervos, provenind dintr-o parte a creierului denumită hipotalamus. În cazurile extreme, motivațiile psihice determină creșterea presiunii sanguine și intensificarea proceselor de salivare și transpirație, procese fiziologice măsurabile. S-a apreciat că asemenea răspunsuri îmbunătățesc performanțele corpului în încercarea de împlinire a motivațiilor.

Un exemplu al acestui tip de motivație este reacția de tipul confruntare-sustragere. Când unei persoane îi este frică sau este furioasă, în sistemul sanguin se eliberează cantități mai mari de adrenalină. Adrenalina este hormonul care produce modificări măsurabile în organism. Ea determină creșterea frecvenței și puterii bătăilor inimii, a presiunii sanguine și stimulează producerea glucozei, necesară corpului pentru o suplimentare imediată a energiei. În acest fel o persoană devine capabilă fizic să se confrunte cu o amenințare imedia-

▲ Este evidentă emoția transmisă de acest băiețel. El varsă lacrimi de furie, iar pumnul său strâns cu încordare indică un gest instinctiv de mânie.

tă. Și animalele și oamenii reacționează la fel; astfel ei pot răspunde atacului unui dușman – sau să fugă pentru a evita atacul. În cazul oamenilor, o amenințare nu este neapărat fizică, dar răspunsul organismului va fi întotdeauna același. Aceste forțe conducătoare fiziologice (care țin de reacția organismului) au ajutat psihologii să înțeleagă comportamentul oamenilor în cazul unor nevoi fizice, dar nu explică în totalitate forțele care determină împlinirea unei nevoi psihologice.

Nevoile

În timp ce unele nevoi ale omului, cum ar fi foamea sau setea, sunt determinate de o lipsă fiziologică, altele au motivație sociologică. Aceste nevoi sunt definite fie ca forțe conducătoare sociale, fie ca nevoi sociale. Mai multe nevoi sociale au fost recunoscute și cercetate intensiv, atât în cazul oamenilor cât și al animalelor. Dependenta implică nevoia de protecție, de acceptare și îndrumare, mai ales de către o autoritate. Strâns legată de aceasta este nevoia de afiliere, adică dorința de a fi plăcut de alții și de a fi aproape fizic de alții. În același timp, există o dorință de a fi acceptat de ceilalți ca lider – persoana care are cel mai important rol în discuțiile purtate și în deciziile luate; aceasta este dorința de dominare. Nevoia de autorespect și identitate proprie este nevoia unei persoane de fi considerată de cei din jur, dar și de ea însăși, ca o persoană aparte, cu idei și atitudini solide.

Comportamentele învățate

În timp ce unele comportamente umane sunt instinctive sau înnăscute, iar altele sunt rezultatul dorințelor sau nevoii individului de a-și

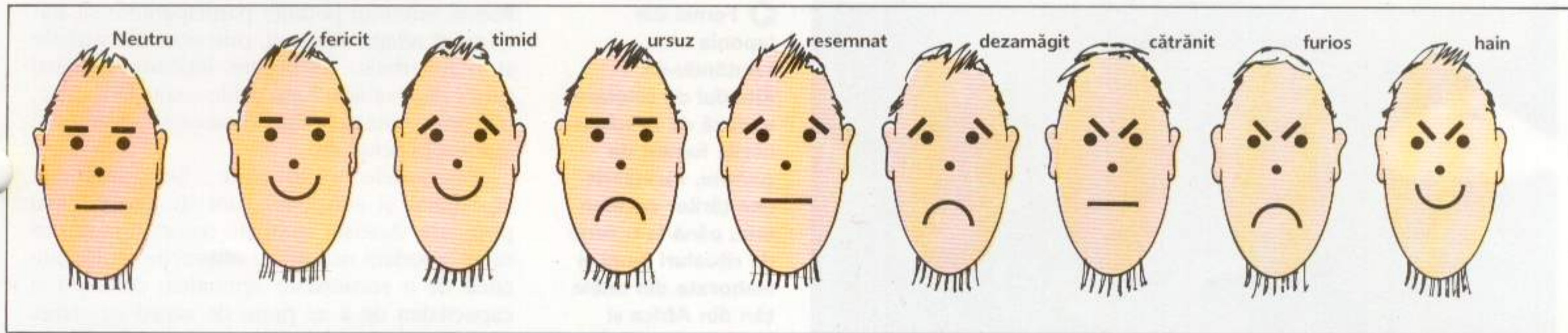
▲ Copiii din insulele indoneziane Matakawi. Nevoia de contact fizic este denumită nevoie de afiliere. Este diferită de nevoia sexuală și este foarte ușor de remarcat la copii deoarece sunt lipsiți de inhibiții.

îmbunătății poziția în ierarhia socială, o mare parte din modul nostru de interacțiune socială este deprinsă. Prima persoană cu care intră în contact copilul este mama lui. În copilărie acesta învață să răspundă afecțiunii. Dacă este lipsit o perioadă mai lungă de contact fizic, urmează o perioadă de declin și copilul devine predispus îmbolnăvirii. Această formă de privațiune emoțională poate avea efecte de lungă durată.

În anii 1960 s-au studiat maimuțele rhesus crescute în izolare. S-a descoperit că maimuțele devenite adulte erau retrase și deseori aveau un comportament agresiv. Aceste descoperiri au influențat modul de abordare al comportamentelor înnăscute la copii. Este foarte trist faptul că, de obicei, copiii care au fost bătuti de părinții lor ajung să își abuzeze din punct de vedere fizic proprii copii.

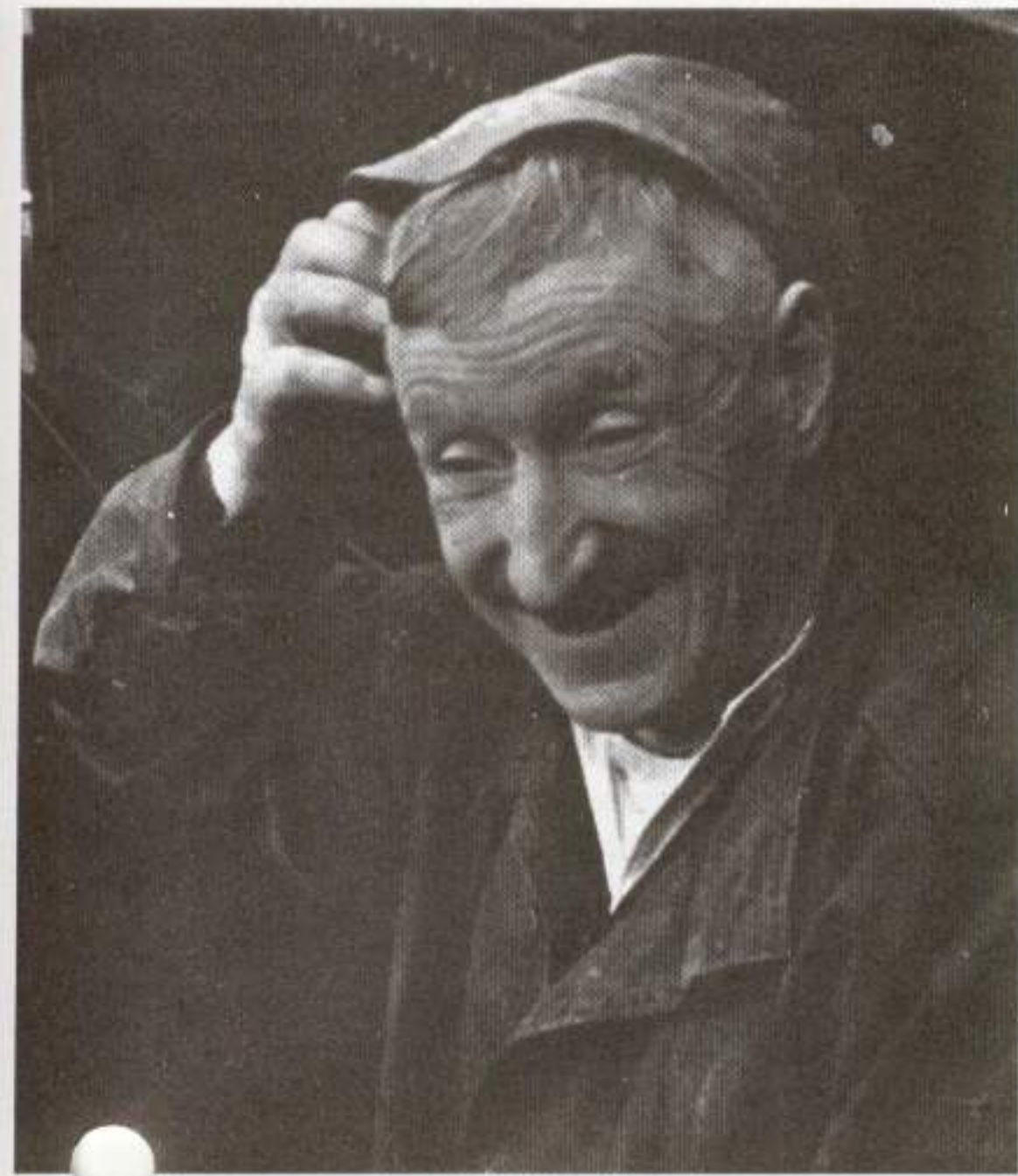
Se pare că lumea înconjurătoare nu trebuie să apară individului ca lipsită de siguranță, inconsistență, dreptate și încredere. Pentru a descoperi un mod de împlinire a dorințelor sale, individul va căuta acele părți din viața sa care oferă cea mai multă stabilitate și protecție. De fapt, prin acțiunile sale el va încerca să construiască o lume care oferă cel mai mare grad de siguranță și certitudine. Gradul de ordine considerat esențial pentru o dezvoltare normală poartă numele de normă socială.

Oricare societate din lume are reguli specifice după care se guvernează. În unele socie-

☐ Gesturile și alte mișcări ale corpului sunt folosite pentru a exprima diferite emoții. De exemplu, scărpinarea capului este un gest uman, des întâlnit, care indică uimire.

☐ Aceste combinații de sprâncene și guri cu forme diferite transmit o varietate de emoții sau stări de spirit, chiar și atunci când sunt redată grafic.

Mansell Collection

Oamenii sunt așa de obișnuiți să citească personalitatea celor din jur în funcție de expresia feței, încât adesea sunt tentați să atribuie diferite personalități animalelor, dacă expresia feței lor seamănă cu a unui om. De exemplu, cămila poate fi greșit considerată trufașă, iar vulturul viclan.

K. Lorenz

tăți femeile trebuie să fie acoperite de văl, în altele nu este nici o rușine ca ele să apară dezbrăcate. În majoritatea societăților umane crima este interzisă, dar în unele grupuri omorârea unui rival poate fi justificată.

Normele sociale se schimbă cu timpul: multe valori sociale din Anglia victoriană sunt acum perimate. Religii diferite propun norme diferite: poziția femeilor în anumite societăți musulmane nu este adoptată și de alte religii. Bigamia este un lucru normal în unele societăți din Africa. Din acest motiv, nici o normă socială nu poate fi considerată universal valabilă. Într-adevăr, unii sociologi au sugerat că singura normă adevărată este aceea a dezvoltării și schimbării.

Instinctul sexual

O combinație interesantă între forțele conducătoare sociale de natură fizică și cele intrinseci este așa-numitul imbold sexual. La animale, cu excepția omului și a altor primat, imboldul sexual este în întregime instinctiv și este determinat de nivelul de hormoni sexuali din sânge. La oameni, imboldul sexual are și o determinare psihologică: el nu se face simțit decât atunci când cantitatea de hormoni sexuali crește la pubertate și pentru fiecare individ, după perioada de pubertate, se pare că există un anumit nivel de nevoie sexuală ce trebuie în mod regulat satisfăcut.

Imboldul sexual nu se manifestă în același mod și cu aceeași regularitate cu care se manifestă, de exemplu, nevoia de hrană. Mai degrabă, se pare că el apare fie ca rezultat al unui stimul exterior, care e de obicei un membru atrăgător al sexului opus, fie ca rezultat al unui gând conștient.

Gradul în care imboldul sexual afectează comportamentul social este discutabil. Unii psihologi comportamentali au sugerat, în urma studiilor pe animale, că scopul comportamentului social al fiecărui individ este transmiterea genelor sau caracterelor sale ereditare prin activități sexuale – teoria genetică "egoistă".

Această teorie a întâmpinat multă opoziție, mai ales când s-a încercat aplicarea sa la comportamentul uman. O primă observație vizează faptul că unele aspecte ale comportamentului sexual al omului nu sunt legate de reproducere. De exemplu, activitatea sexuală nu este întotdeauna heterosexuală (între parteneri de sexe diferite) ci poate fi și homosexuală (între parteneri de același sex), în mod evident neavând ca scop reproducerea.

Comunicarea

Pentru a putea avea diferite relații cu ceilalți membri ai societății, un individ trebuie să fie capabil să comunice, să își exprime individualitatea față de ceilalți și să-și clarifice sentimentele.

Comunicarea între oameni poate fi de două tipuri: verbală, care este învățată, și non-verbală. Dintre acestea, comunicarea non-verbală reprezintă principala metodă de transmitere a stărilor, emoțiilor, dorințelor și presupune o serie de comportamente care par a fi universal valabile pentru rasa umană.

Râsul și încruntarea sunt semnale înțelese oriunde. Semnificația lor este înțeleasă chiar și de copiii foarte mici. Bebelușii de trei luni vor răspunde unui desen ce reprezintă o față zâmbitoare tot printr-un zâmbet. Dorințele și emoțiile care sunt dificil de exprimat verbal

pot fi exprimate non-verbal. Atracția sexuală poate fi transmisă non-verbal prin intermediul gesturilor și pozițiilor corpului.

Limbajul corpului

Prin postura corporală adoptată în general, oamenii își exprimă stările emoționale, dominanța, supunerea, sau încrederea în propria lor persoană. În timp ce vorbește, o persoană completează conținutul mesajului cu ajutorul unor semnale mai subtile. Capul poate fi înclinat în semn de aprobare, pumnul strâns ca semn al furiei, piciorul balansat ca semn al stânjenelii, sau capul poate fi scărpinat atunci când un individ este perplex. Limbajul corpului oferă informații cu privire la ce gândește sau ce simte o persoană, astfel încât vorbele capătă mai multă semnificație.

Expresia feței exprimă plăcere sau neplăcere și este o reacție atunci când o persoană vorbește. De exemplu, ridicarea sprâncenelor poate exprima neîncrederea, în timp ce o grimasă a gurii arată de cele mai multe ori dezgustul. Mișcarea ochilor joacă un rol important în exprimarea interesului sau plictiselii. Sociologii au studiat acest gen de limbaje ale corpului și ne-au ajutat să înțelegem mai bine interacțiunile care au loc în diferite contexte – interviuri, discuții, saluturi.

Structura interacțiunilor

Schimburile sociale care au loc atunci când două persoane se întâlnesc pentru prima oară sunt destul de bine structurate și variază de la întrebări și replici simple, stereotipe, la răspunsuri mai complexe, pe măsură ce participanții devin mai familiari unul cu celălalt.

☐ **Femei din Japonia salutându-se. Ritualul de salutare variază de la schimbările fugare de cuvinte, caracteristice țărilor occidentale, până la o serie de ritualuri lungi și elaborate din unele țări din Africa și Asia. Aceste ritualuri asigură timpul necesar pentru stabilirea unui echilibru social acceptabil. Interacțiunea poate continua, satisfăcând nevoia fiecărui participant de a fi în mod simbolic "atins".**

☑ **Normele sociale variază într-o mare măsură în funcție de eră, religie și cultură. În unele comunități din Africa, de exemplu, poligamia – faptul de a avea mai multe soții – nu numai că este acceptată dar este considerată chiar o normă socială.**

Rutina salutului permite participanților să stabilească relația dintre ei, prin semnale verbale și non-verbale. În fiecare întâlnire indivizii caută să-și satisfacă propriile interese sociale, dar prin semnalele emise caută să satisfacă și interesele celorlalți.

Persoanele extrovertite, bine adaptate emoțional și sensibile, sunt în general mai populare. Aceasta se poate datora faptului că oferă celorlalți mai multă satisfacție. Prin abilitatea de a recunoaște semnalele celorlalți și capacitatea de a se pune de acord cu starea lor psihică, ele au succes pe plan social.

Toate interacțiunile sociale sunt guvernate de reguli. Acestea diferă de la o societate la alta. De exemplu, unele societăți sunt extrem de deschise și prietenoase cu noii veniți și conversația este însoțită de apropierea fizică, în timp ce alte grupuri sociale sunt mult mai rezervate și membrii lor păstrează o distanță mai mare atunci când vorbesc. Aceste reguli sunt adesea interpretate greșit de cei care nu fac parte din societatea respectivă.

Regulile din cadrul societății au ca scop realizarea unui echilibru între interesul personal pentru statut și bunăstarea întregii comunități. Regulile formale sau neformale ajută la minimalizarea neînțelegerilor și conflictelor. Existența unui comportament social considerat acceptabil slăbește tensiunile dintre membrii respectivei societăți. O societate ideală asigură maximum de libertate de expresie și permite satisfacerea obiectivelor individuale. Cu toate acestea, manifestarea libertății unui individ nu trebuie să restricționeze sau să afecteze libertatea altora.

